

LIETUVOS MOKSLŲ AKADEMIJOS VRUBLEVSKIŲ BIBLIOTEKOS VEIKLOS 2023 METAIS ATASKAITA

2023 metai Lietuvai ir Vilniui dovanuoja įsimintinų jubiliejų. Visus metus puoškė įvairūs Vilniaus 700-mečio renginiai, gražiai paminėtas šv. Juozapato Kuncevičiaus kankinystės 400 metų jubiliejus. Prie šių įvykių minėjimo darbais ir žiniomis prisidėjo ir LMA Vrublevskių biblioteka. Be to, jai tai buvo džiugių įvykių, naujų profesinių iššūkių, svarių pasiekimų ir pelnytų apdovanojimų metai.

2023 m. gegužės 9 d. Balstogėje, Palenkės Lukašo Gurnickio bibliotekoje, vyko iškilminga „Sidabrinės rožės“ apdovanojimų ceremonija. Kolegos lenkai kiekvienais metais ja pamini Pasaulinę knygos ir bibliotekininko dieną. Tą dieną „Sidabrinės rožės“ apdovanojimas už ilgametį našų dviejų institucijų bendradarbiavimą buvo įteiktas LMA Vrublevskių bibliotekai.

2023 m. liepos 6 d. LMA Vrublevskių bibliotekos direktorius, literatūros istorikas, bibliografas ir vertėjas dr. Sigitas Narbutas už reikšmingus mokslinius Lietuvos literatūros ir rašytinio paveldo, lietuviškos knygos ir spaudos tyrinėjimus buvo apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi.

Rugpjūčio 3 d. Palangos Gintaro muziejuje įvyko mokslinė konferencija „Alberto Vijūko-Kojalavičiaus skaitymai, 2023“, skirta apžvelgti grafų Tiškevičių kultūros paveldą. Konferencijos pradžioje Alberto Vijūko-Kojalavičiaus medaliu už reikšmingus paskutinių penkerių metų darbus, susijusius su Lietuvos istorijos ir jos pagalbinių disciplinų: genealogijos, heraldikos, veksilologijos ir kitų, plėtojimą, taip pat paveldo apsaugą buvo pagerbtas ir direktorius dr. S. Narbutas.

2023-ieji LMA Vrublevskių bibliotekai buvo ne vien iškilnių bei apdovanojimų, bet taip pat įtempto darbo, dokumentų fondo bei specialistų kėlimo ir su tuo susijusių problemų sprendimo metai, labai nelengvi tiek darbuotojams, tiek Bibliotekos vadovams. Pirmieji pradėję kėlimo į naują saugyklą darbus, Retų spaudinių skyriaus specialistai jau vasario mėnesį baigė kelti knygas ir kartografinius leidinius, o kovą naujoje saugykloje atsidūrė visi likę dokumentai. 2023 m. kovo 13 d. senoji Tado Vrublevskio skaitykla buvo perkelta į naują vietą Bendrosios skaityklos patalpose.

Rankraščių skyriaus dokumentų fondas į naujas saugyklas pradėtas kelti 2022-ųjų rudenį, o 2023 m. šis darbas buvo pabaigtas. Kėlimas ir tvarkymas truko 4 mėnesius.

Dėl didžiulės dokumentų fondo apimties žymiai sunkesnis darbas teko Fondų ir vartotojų aptarnavimo skyriui. Jam teko formatais suskirstyti beveik 3 mln. leidinių, taip pat parengti topografinį saugyklų žemėlapi ir organizuoti dokumentų kėlimą, tam pasitelkus talkininkus iš kitų skyrių ir savanorius iš kitų įstaigų. Sunkiausių kėlimo darbus atlikti per trumpą laiką padėjo Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos vadovai, dėstytojai ir kariūnai. Paraleliai vyko dokumentų kėlimas iš

Galinės kaime esančios laikinosios saugyklos. Čia buvo formuojamos paletės ir apskaitomi ant jų dedami leidiniai. Duomenys apie suformuotas paletes ir jose esančią šifrų seką buvo persiunčiami į skyrių. Ši tvarka leido iš anksto paruošti įterpiamų dokumentų grupes ir tiksliai apskaičiuoti reikalingą lentynų kiekį. Į naujas saugyklas sugražinta 13 300 m, arba 1108 paletės, laikinoje saugykloje laikytų dokumentų.

Kėlimą ir kėlimąsi apsunkino bėdos dėl naujų stelažų ir lentynų. Dalis stelažų neturėjo apdailinių plokščių, o dalis lentynų neatlaikė leidinių svorio, linko, todėl jas teko keisti naujomis. Jų tiekėjas UAB „Vildeta“ savo gaminius tvirtino bei remontavo, vėl tvirtino arba gamino iš naujo. Užtrukę nesklandumai trukdė stabiliam sklandžiam visų trijų skyrių fondo kėlimo darbui, taip pat reikalavo nemažų papildomų laiko sąnaudų.

Su nemažais sunkumais susidurta perkeliant darbuotojus iš turėtų patalpų į kitus kabinetus. Kai kuriems į kitas darbo vietas teko kraustytis po kelis kartus per metus. Tokiomis aplinkybėmis maloniai stebino darbuotojų ištvermė, supratingumas ir sumanumas. Visi darniai darbavosi, siekdami, kad Biblioteka funkcionuotų ir skaitytojų poreikius tenkintų kuo didesne apimtimi ir kad ji kėlimo bei kėlimosi metu jiems teiktų visas įprastines paslaugas. Pirmiausia pasistengta, kad skaitytojams rekonstruotame pastate būtų sudarytos būtiniausios sąlygos dirbti. Dėl to naujojo pastato vestibulin buvo perkelta Tado Vrublevskio skaitykla. Čia įsikūrė ir vėl skaitytojus priėmė du skyriai: Rankraščių ir Retų spaudinių (pastarasis – su senosios periodikos sektoriumi).

Birželio 5 d. šalia Tado Vrublevskio skaityklos įsikūrė jungtinė skaitykla, apjungusi Atvirųjų fondų, Bendrąją, Periodikos ir Bibliografijos skaityklas. Nuo rugsėjo 18 d. skaitytojus pasitiko prie pagrindinio įėjimo įsikūręs abonementas, tarpbibliotekinis abonementas ir kontrolės postas. Vestibiulis tapo vientisa skaitytojų aptarnavimo zona, nes šalia yra rūbinė ir tualetai, prie įėjimo veikia naujas dauginimo aparatas, o kiemelyje prie laukųjų durų – naujas knygų gražinimo aparatas.

Planuodami 2023 m. darbus, skyriai numatė, kad dėl kraustymosi Bibliotekon ateis mažiau lankytojų. Prognozės pasitvirtino iš dalies: planuoti 19 945 apsilankymai, o realiai apsilankyta 19 635 kartus. Dokumentų išduotis viršijo lūkesčius: planuota 34 110, o išduotas 53 471 dokumentas. Daugiau nei planuota dokumentų skaitytojams išduota Rankraščių bei Fondų ir vartotojų aptarnavimo skyriuose, o Retų spaudinių skyriaus išduotis buvo didesnė net 1,5 karto. Fondų ir vartotojų aptarnavimo skyriuje daugiausia dokumentų buvo išduota per abonementą – 11 860; tas skaičius artimas šio padalinio 2022 m. išduočiai (12 735). Nors TBA darbo apimtys mažėjo, tačiau 2023 m. čia buvo išduoti 485 dokumentai (2022 – 295).

Mokslininkų ir tyrėjų srautai iš įvairių pasaulio šalių taip pat ne mažėjo, bet augo. Jei 2022 m. Bibliotekoje jų apsilankė 143, tai 2023 m. skaityti atvyko 185 užsieniečiai. Gausiausią jų būrį sudarė Lenkijos piliečiai (141), toliau rikiuojasi mokslininkai iš Baltarusijos (17), Vokietijos (6), Australijos ir Japonijos (po 3), JAV, Čekijos ir Austrijos (po 2), o iš Latvijos, Italijos, D. Britanijos, Prancūzijos, Nyderlandų, Suomijos, Norvegijos, Danijos bei Rusijos jų atvyko po 1.

2023 m. didėjo ir gausėjo Bibliotekos teikiamos elektroninės paslaugos. LMAVB tinklapio vartotojai (2023 jų buvo 30 692; 2022 – 22 834) jame apsilankė 229 846 kartus (2022 – 87 397).

2023 m. labai išaugo paieškų skaitmeniniame Bibliotekos archyve skaičius. Jis nurodytas žemiau pateiktoje lentelėje Nr. 1.

Lentelė Nr. 1. Paieškų skaičius skaitmeniniame Bibliotekos archyve

Katalogas	Paieškų skaičius	Įrašų peržiūrų skaičius	Visateksčių dokumentų atsisiuntimų skaičius
Skaitmeninis archyvas (DSpace)	5 058 407	4 852 803	8 562 723
	2022 – 1 881 836	2022 – 4 896 501	2022 – 2 942 155
	2021 – 2 909 733	2021 – 4 962 651	2021 – 3 024 918

Viltingai nuteikė leidinių komplektavimo rodikliai. Jei 2022 m. buvo gauti 10 382 leidiniai, tai 2023 m. beveik tiek pat – 10 066. Didžiąją jų dalį sudarė dovanoti leidiniai. Palyginus su 2022 m., nemokamai gautų dokumentų pagausėjo 5,9%. Šiek tiek sumažėjo leidinių, gautų privalomojo egzemplioriaus keliu (5,5% mažiau nei 2022). Mainais gaunamų leidinių skaičius palyginus su 2022 m. sumažėjo 1%.

2023 m. nupirktą 549 egz. dokumentų už 11 175 Eur. Nemažai lėšų buvo skirta periodikos prenumeratai: už ją buvo sumokėta 33 119,68 Eur. Už ŠMSM finansuojamas duomenų bazes LMAVB skyrė 16 667,54 Eur kofinansavimo mokesčio.

2023 m. Bibliotekos skaitytojai turėjo pastovią prieigą prie 21 duomenų bazės, iš kurių 14 buvo užprenumeruotos, 1 nupirktą, o 6 teiktos nemokamai. Siekiant gauti ŠMSM finansavimą DB prenumeratai, akademinių ir mokslinių bibliotekų paraiškas vertino Lietuvos mokslo tarybos ekspertai. Lemiančiu veiksniu tapo DB panaudos statistika, tiksliau, vieno viso teksto dokumento atsisiuntimo kaina, kuri 2022 m. neturėjo viršyti 12 Eur. Atsižvelgus į šį kriterijų, visas LMAVB pateiktas DB sąrašas buvo patvirtintas.

2023 m. Rankraščių skyriaus fondas papildė 385 rankraštnių dokumentų saugojimo vienetais. Šiuo metu šis skyrius turi 454 fondus (285 802 dokumentų saug. vnt.). 307 fondai sutvarkyti, kiti – tvarkomi. 2023 m. įsteigti trys nauji: F 452 (Antano Kudzio fondas. A. Kudzys 1980–1990 buvo LMA narys korespondentas, 1990–2001 – tikrasis narys, nuo 2011 – narys emeritas); F 453 (Švč. M. Marijos Nekaltojo Prasidėjimo Vargdienių Seserų pal. arkiv. Jurgio Matulaičio namų bibliotekos fondas. Dokumentus perdavė sesuo Jolita Matulaitytė) ir F 454 (Jotvingių Kryžiaus riterių ordino fondas. Dokumentus perdavė didysis magistras Artūras Rukas Daujotis).

2023 m. Bibliotekos darbuotojai įtemptai plūšėjo, mokydamiesi dirbti su naujos kartos bibliotekinių paslaugų platforma ALMA. Ją Lietuvos akademiniams ir moksliniams bibliotekoms nupirko ŠMSM. Rengiantis pereiti į BPP ALMA, buvo priimta svarbių bibliografinių ir egzempliorių duomenų tvarkymo sprendimų dėl

MARC laukų struktūros, indikatorių, hierarchinių įrašų sąsajų, egzempliorių šifro rašymo, bibliografinių įrašų kopijavimo iš kitų bibliotekos katalogų ir kt. Taip pat buvo pakeista Bibliotekos fondų struktūra, įvesti nauji jų pavadinimai, pakeistos egzemplioriaus tvarkymo būsenos, įvesti kiti išdavimo sąlygų statusai. Lygia greta vyko virtualūs mokymai ir nuotolinės konsultacijos su BPP ALMA kūrėjos tarptautinės kompanijos EX LIBRIS specialistais.

Nežiūrint šių su ALMA susijusių darbų, Bibliotekoje dokumentų tvarkyba nesustojė: per metus sukataloguoti 10 475 pavadinimai, susisteminti 12 937 dokumentai, sudalykinti 3 745 leidiniai, sunorminti 2 572 vardai, 5 790 naujų leidinių įrašyta į elektroninį katalogą, o jame suredaguoti 27 887 įrašai (1 687 įrašais daugiau, nei planuota).

Našiai darbavosi kiti du padaliniai. Dokumentų konservavimo ir restauravimo skyriaus darbuotojai restauravo 24 354 sąlyginius dokumentų lapus (2022 – 20 224), pagamino 2 450 įrišų (2022 – 1 685). Skaitmeninimo skyrius pagamino 4 776 kopijas (2022 – 3 250), Bibliotekai ir jos vartotojams sukūrė 64 567 skaitmeninius vaizdus (planuota 59 310).

2023 m. mokslo tyrimo darbai Bibliotekoje vyko 30 temų, buvo parašyta 15 straipsnių, perskaityta 14 pranešimų, dalis jų – užsienyje: Portugalijoje, Danijoje ir Švedijoje (dr. Justina Sipavičiūtė). Per metus paskelbtos 25 mokslo sklaidos publikacijos.

Lapkričio 8 d. LMT svetainėje buvo paskelbti 2022 m. aukštųjų mokyklų bei mokslo tyrimų institutų 2022 m. veiklos vertinimo rezultatai. Biblioteka į Vieversį teikė 13 mokslo darbų: 6 humanitarinių mokslų publikacijas (jos pelnė 79,31 balo) ir 7 – socialinių mokslų (pelnė 20,49 balo). Geriausiai įvertinta humanitarinių mokslų studija (68,31). Straipsnis tarptautiniame žurnale *Acta Baltica historiae et philosophiae scientiarum* Bibliotekai atnešė 5 balus, 3 humanitarų straipsniai įvertinti po 2 balus, o vienas mokslo sklaidos darbas – 1 balu (jis neįskaitytas dėl teiktų darbų limitu). Iš socialinių mokslų užskaityti 6 darbai, vienas atmestas. Daugiausia balų gavo darbai, kurių šaltiniai referuojami DB Scopus ir turi citavimo rodiklį, – tai straipsnis iš *Knygotyros* (įvertintas 8,326 balo) ir iš *Acta Academiae artium Vilnensis* (4,168 balo); kiti 3 straipsniai įvertinti po 2 balus.

2023 m. Biblioteka išleido 2 naujus leidinius:

1. *Jonas Basanavičius: bibliografijos rodyklė. D. 2: Jono Basanavičiaus gyvenimas ir veikla*. Kn. 1–3. Sudarytojos: Jadvyga Kulikauskienė, Eglė Paškevičiūtė Kundrotienė, Vaida Juodėnienė, Aušra Šalnaitė, Bronislava Kisielienė, Džiuljeta Malinauskaitė, Birutė Railienė, Loreta Glebavičiūtė. Vilnius: LMA Vrublevskių biblioteka, 2023.

2. *LMA Vrublevskių bibliotekos darbai, 2023, t. 12*. 216 p. Atsakomoji redaktorė Daiva Narbutienė.

ŠMSM skyrus finansavimą Lietuvos mokslo tarybai, o Bibliotekai su pastarąja sudarius sutartį, toliau buvo tęsiamas darbas kuriant DB „Lituanistika“. Šiame bare darbavosi 9 Bibliotekos specialistai.

2023 m. buvo svarbūs dėl vienos išskirtinės parodos. Dalyvaujant Jo Ekscelencijai Lietuvos Respublikos Prezidentui prof. dr. Gitanui Nausėdai ir poniai

Dianai Nausėdienei, lapkričio 22 d. Vilniaus paveikslų galerijoje visuomenei atvertas „Nepažintas senųjų knygų pasaulis: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didikų paveldas Vilniaus bibliotekose“. Paroda „Nepažintas senųjų knygų pasaulis“ aprėpia devynias iškilias LDK didikų gimines: Radvilas, Chodkevičius, Sapiegas, Platerius, Kosakovskius, Oginskius, Hutten-Čapskius, Lopacinskius ir Tiškevičius. Ją parengė keturių Vilniaus bibliotekų: LMA Vrublevskių, Vilniaus universiteto, Nacionalinės Martyno Mažvydo ir Lietuvos audiosensorinės, darbuotojai kartu su Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus ir Vilniaus paveikslų galerijos specialistais. Projekto vadovė – direktoriaus pavaduotoja mokslui dr. Rima Cicėnienė, parodos kuratorė – Knygos muziejaus vedėja dr. Alma Braziūnienė. Turinio kūrėjos ir tekstų autorės: dr. Alma Braziūnienė, dr. Gita Drungilienė, Simona Jaskelevičiūtė, Jadvyga Misiūnienė ir Aušra Rinkūnaitė. Architektas – Jurgis Dagelis, dizaineris – Sigitas Gužauskas. Parodą lydės paskaitų ciklas ir edukacijų programa. Ji veiks iki 2024 m. kovo 31 d. Paroda parengta gavus projektinį finansavimą iš Kultūros tarybos.

Be šios, Biblioteka parengė dar 23 kitas parodas. Daug savo dokumentų ji skolino kitiems jų rengėjams Lietuvoje ir užsienyje. Rankraščių skyrius savo dokumentus skolino net 16 tokių parodų. Keturi Retų spaudinių skyriaus dokumentai nukeliavo į Kryžiuočių ordino pilies muziejų Malborke. Čia 2023 m. rugsėjo 27 d. buvo iškilmingai atidaryta tarptautinė paroda „Nigra crux, mala crux. Juoda ir balta Kryžiuočių ordino legenda“. Turtingose ekspozicijose pasistengta atspindėti Kryžiuočių ordino istoriją, parodyti jos ženklus lenkų, lietuvių ir vokiečių istorinėje savimonėje ir tos savimonės kaitą XIX–XX a. Ekspонатus parodai skolino gausios atminties institucijos iš Lenkijos, Lietuvos, Ukrainos, Austrijos, Italijos ir Vokietijos, taip pat privatūs asmenys. Parodos atidarymo iškilmeje dalyvavo Kryžiuočių ordino didysis magistras Frankas Bayardas, svečiai iš įvairių Europos valstybių; joje buvo ir LMAVB delegacija, vadovaujama direktoriaus S. Narbuto.

2023 m. Biblioteka tęsė bendradarbiavimą su užsienio kolegomis. 2023 m. balandžio 13 d. LMA Vrublevskių biblioteką aplankė Palenkės Lukašo Gurnickio bibliotekos delegacija, vadovaujama direktorės Beatos Zadychowicz. Kolegoms iš Lenkijos buvo parodytas naujasis Bibliotekos pastatas. 2023 m. birželio 13 d. LMA Vrublevskių bibliotekoje susitikta su ilgamečiais partneriais iš Latvijos: LU Akademinės bibliotekos direktore Venta Kocere, vykdančiuoju direktoriumi Janiu Ezeru ir Tarpkultūrinio dialogo centro vedėja Ilze Garda. Renginio metu buvo pristatyti nauji latvių mokslinės literatūros leidiniai, tarp jų – du pasaulinį pripažinimą pelnę Latvijos universiteto mokslininkų darbai: habil. dr. Pauliaus Pumpeno veikalas *Single-stranded RNA phages: From molecular biology to nanotechnology* ir to paties autoriaus kartu su Peteriu Puško pernai išleistas kapitalinis darbas *Virus-Like Participles: A Comprehensive Guide*. Abu jie papildė Bibliotekos rinkinius.

Spalio 25 d. Biblioteką aplankė būrys garbingų svečių: LR Seimo Kultūros komiteto pirmininkas prof. Vytautas Juozapaitis, jo pavaduotojas Robertas Šarknickas, to komiteto narys doc. Stasys Tumėnas, biuro vedėja Agnė Jonaitienė, JE Prezidento patarėja kultūros klausimais Jolanta Urbanovič, LR Ministro Pirmininko patarėja kultūros klausimais dr. Gabrielė Žaidytė, LR Ministro Pirmininko patarėjas

strateginio planavimo, viešojo administravimo, reformų ir pokyčių valdymo klausimais Darius Žeruolis ir LR Vyriausybės kanceliarijos Viešojo valdymo grupės patarėja Diana Varnaitė, taip pat LMA prezidentas akad. Jūras Banys ir viceprezidentas akad. Zenonas Dabkevičius. LR Vyriausybės kanclerė Giedrė Balčytytė atsiuntė savo sveikinimą ir dovaną. Svečius priėmė direktorius dr. S. Narbutas, dr. R. Cicėnienė, T. Valentukevičius ir kiti darbuotojai. Svečiai susipažino su naujomis saugyklomis, jiems buvo pristatyti čia saugomi dokumentinio paveldo lobiai.

2023-ųjų pabaigoje paaikšėjus finansavimo apimčiai kitiems metams, suskubta ruošti visų padalinių, tebedirbančių istoriniuose rūmuose, kėlimui į kitas patalpas. Šiomis aplinkybėmis Bibliotekai į pagalbą atėjo LMA prezidiumas. Esame dėkingi jo vadovams ir ypač prezidentui akad. J. Baniui už galimybę Mokslinės informacijos ir Tyrėjų informacinio aptarnavimo skyrius laikinai įkurdinti LMA patalpose.

2023 m. Bibliotekai statybos darbams skirtos lėšos (4 705 000 Eur) buvo sėkmingai panaudotos. Visos sąnaudos parodytos žemiau lentelėje Nr. 2.

Lentelė Nr. 2. 2023 m. biudžeto ir specialiųjų lėšų panaudojimas

	Biudžeto lėšos (Eur)	Specialiosios lėšos (pajamų įmokos, Eur)
Darbo užmokesčiui	3 068 00	12 000
Sodrai	44 500	200
Spaudiniams įsigyti	116 899	
Saugyklų nuomai	58 880	
Komandiruotėms	3 315	
Kvalifikacijos kėlimui	1 467	
Reprezentacinėms išlaidoms	1 585	200
Informacinių technologijų išlaidoms	36 746	
Prekių pirkimui	26 623	
Ilgalaikio turto įsigijimui	31 180	
Komunalinėms paslaugoms	97 293	3 000
Ryšių paslaugoms	10 249	
Kitoms išlaidoms	2 227	11 596
Transporto išlaidoms	2 033	
Rekonstrukcijai	4 705 000	
Iš viso	8 205 997	26 996

Direktorius

dr. Sigitas Narbutas

Mokslinė sekretorė

Leokadija Kairelienė